

ארכיון התמונות של יב"צ

קול קורא לקבוצת מחקר

השומרונים, תולדותיהם, ותרבותם בעת העתיקה

יחסי יהודים ושומרונים בימי הבית השני ולאחר מרד בר־כוכבא בראי המקורות היהודיים, הנוצריים והפגאניים

בין קבלה לדחייה – יחסם המורכב של חז"ל לשומרונים התפתחות המדרש, הפיוט ופרשנות הכתובים של השומרונים בראייה השוואתית

תרומת המחקר הארכיאולוגי וההיסטורי לחקר השומרונים ותרבותם – מהם המאפיינים המיוחדים לממצא השומרונים?

בתי הכנסת השומרונים: ארכיטקטורה, אומנות ותפוצה הארגון הפנימי של העדה השומרנית והתפשטותה אל מחוץ לאזור השומרון בתקופה הרומית המאוחרת ובראשית התקופה הביזנטית

כיצד תפסו השומרונים את עצמם? התגבשותה של הכרוניקה וההיסטוריוגרפיה השומרנית (התולידה והכרוניקה של אבו אל־פתח)

מרידות השומרונים בשלטון הביזנטי במאות החמישית והשישית לספה"נ – האומנם קו שבר בתולדות העדה השומרנית?

השומרונים תחת שלטון האסלאם בתקופה המוסלמית הקדומה

המכון לחקר ארץ ישראל ויישובה ביד יצחק בן־צבי בשיתוף רשות העתיקות מבקשים להקים קבוצת מחקר לחקר תולדות השומרונים מראשית ימי הבית השני ועד סוף התקופה המוסלמית הקדומה בהיבטים היסטוריים, ארכיאולוגיים, פילולוגיים, תרבותיים ועוד.

השומרונים, קבוצת מיעוט הנמצאת היום בשולי החברה היהודית־ישראלית, הם בעלי עבר תרבותי קדום ועשיר הכולל אוצר טקסטואלי חשוב בשפות שונות: העברית השומרנית, הארמית השומרנית והערבית. לאוצר זה זיקות חשובות לטקסטים המכוננים בעולם היהדות, למן המקרא ועד לחיבורים ולמדרשים מאוחרים יותר. לשומרונים היו גם קשרי גומלין חשובים ומורכבים עם החברות והדתות שסבבו אותם במרחב הארץ־ישראלי ובארצות השכנות. הם הושפעו והשפיעו בשורה של תחומים, החל בתרבות החומרית וכלה ביצירה הרוחנית.

בדורות האחרונים התרחב המחקר בהיסטוריה של השומרונים והוא עוסק במגוון נושאים הנוגעים ללשונם, לתרבותם ולספרותם ובזיקתם לנוסח המקרא ולמחקר מגילות מדבר יהודה. התרחב גם המחקר ביצירות שומרניות כמו תיבת מרקה או התולידה. הממצאים הארכיאולוגיים שעלו מחפירות הר גריזים ובעיקר מחשיפת בתי הכנסת השומרונים הוסיפו נדבך נוסף לחקר תולדות העדה ואתגרו את המחקר ההיסטורי.

אנו מזמינים חוקרות וחוקרים מכל תחומי הידע הרלוונטיים להצטרף לקבוצת המחקר.

בין הנושאים האפשריים שיידונו

- סוגיית המוצא של השומרונים, העיתוי והסיבות להיפרדותם מהחברה היהודית
- פחוות שומרון בתקופה הפרסית ושאלת התגבשות השומרונים כאומה
- נוסח התורה השומרני, מגילות מדבר יהודה ונוסח המסורה
- בניית המקדש והתגבשות הפולחן בהר גריזים בהקשר של התחרות עם ירושלים ומקדשה

נשמח לקבל הצעות שיעסקו בנושאים אלה ובנושאים אחרים. על ההצעות לכלול תקציר של פרויקט מחקרי (עד 300 מילה) בצירוף ביוגרפיה קצרה (עד חצי עמוד). בסוף שנת הפעילות נקיים כנס מסכם ונשאף להוציא גיליון מיוחד בכתב העת עת־מול שיעסוק בנושא השומרונים.

קבוצת המחקר תיפגש בימי רביעי, אחת לחודש, בין החודשים אוקטובר-יולי 2026, בין השעות 17:00–19:00 ביד יצחק בן־צבי, רחוב אבן גבירול 14 בירושלים.

נדרשת מחויבות לנוכחות רצופה בכל המפגשים.

בשנת תשפ"ז בכוונתנו להמשיך את הדיון ולעסוק בתולדות השומרונים בימי הביניים ובעת החדשה (עד ימינו).

את ההצעות יש לשלוח לכתובת הדוא"ל של שרי קרן־אלמוג, machonei@ybz.org.il, עד 15 לספטמבר 2025

לשאלות ולפרטים נוספים ניתן לפנות לד"ר אמנון רמון, ramon@ybz.org.il,

לפרופ' עודד עיר־שי, oded.irshai@mail.huji.ac.il או לד"ר יובל ברוך, yuval@israntique.org.il